

Verslag

Ecologie en beheer van het konijn

Op zaterdag 21 oktober organiseerden de leerstoelgroep Resource Ecology Group (Wageningen Universiteit) en Zoogdiervereniging VZZ een studiedag over het wilde konijn. De dag bestond uit presentaties van zowel onderzoekers als beheerders en eindigde met een workshop over lacunes in de kennis van het konijn.

De studiedag werd mede mogelijk gemaakt door ondersteuning van het Faunafonds en de onderzoeksschool 'C.T. de Wit Graduate School for Production Ecology and Resource Conservation' van Universiteit Wageningen.

Ikzelf (Universiteit Wageningen) beet de spits af met een presentatie over mijn onderzoek aan graaspatronen rond konijnenburchten. Een experiment over de invloed van seizoensveranderingen op deze patronen liet zien, dat het begraaide areaal rond de burcht klein blijft zolang het gras hard groeit, maar toeneemt wordt wanneer de groei na de zomer afneemt. Tijdens het groeiseizoen vermindert het gras in voedselkwaliteit, met als gevolg dat de graastijd van de konijnen verdrievoudigde. Een tweede experiment toonde dat in een terrein met grote grazers de konijnen vroeger op de dag actief worden.

Nele Somers van de Universiteit Gent doet promotieonderzoek aan dieetvoorkeuren van wilde konijnen. Een keuzeproef toonde dat de dieren kiezen voor voedsel met een hoge kwaliteit als het aangeboden gelijk is wat betreft lengte of biomassa. Uit een analyse van het dieet in drie verschillende duingebieden kwam naar voren dat de dieren in de winter en het voorjaar voornamelijk grassen eten en kruiden in de zomer. Dit is opvallend, omdat algemeen verondersteld werd dat kruiden de voorkeur zouden genieten, en die in het voorjaar zeker aanwezig zijn. Daarom wordt verder onderzoek verricht naar de relatie tussen samenstelling, beschikbaarheid en kwaliteit van voedsel.

In haar presentatie ging Liesbeth Bakker (NIOO/Universiteit Wageningen) verder in op de relatie tussen konijn en vegetatie. Uit haar onderzoek op het Junner Koeland bleek dat konijnen een voorkeur hebben voor door koeien kort gegraasde vegetatie. Veldexperimenten en observaties lieten zien, dat door het graas- en krabgedrag van konijnen kale plekken ontstaan, die de vestiging van een aantal plantensoorten mogelijk maken en zo de diversiteit in een gebied vergroten. Ook hebben konijnen invloed op de structuur van het landschap door het afknagen van opstand van sleedoorn en eik.

Leo van Breukelen (Waternet) dook in de geschiedenis van het konijn in de duinen. Zijn stelling is dat de 'verwoesting' van de duinen in vroegere eeuwen niet alleen toegeschreven kan worden aan het konijn, maar zeker ook aan verdroging, intensief menselijk beheer en weersomstandigheden. In recente jaren is de invloed van het konijn in het binnen- en middenduin niet meetbaar, nu tengevolge van de myxomatose de stand nog maar een fractie is van het vroegere aantal. In het buitenduin is die invloed wel aanwezig, vooral doordat algemene graslandsoorten onderdrukt worden. Recent blijkt vooral in door runderen begraaide terreindelen sprake van een spectaculair herstel van de konijnenstand in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Mede door de aanwezigheid van de Rabbit Haemorrhagic Disease (RHD) is echter onduidelijk of er een relatie is met door runderen veroorzaakte teruggdringing van verruiging.

Door het verstorend gebruik van de bodem creëert het konijn open plekken, wat diverse plantensoorten vestigingskansen biedt, en daardoor de diversiteit in de flora vergroot. Foto: Maurits Gleichmann

Marijke Drees (Bureau Drees) presenteerde analyses van de landelijke telgegevens van de duinbeheerders en van SOVON-VZZ-CBS. Haar analyses tonen aan dat de achteruitgang sinds 1990 geïnitieerd (of veroorzaakt) is door de RHD. Lokaal weet het konijn zich te handhaven, vooral in steden en op industrieterreinen. Daarvoor zijn verschillende verklaringen: het maaibeheer, minder predatoren of geïsoleerdheid van de populatie, waardoor deze minder snel in contact komt met het virus. Ook in sommige duingebieden nemen de aantallen sinds 2003 weer toe. Drees poneert de hypothese dat toename van aantallen alleen optreedt in terreinen waar de dichtheden nooit onder een bepaalde drempel-waarde zijn geraakt. Doordat de telgegevens worden gepresenteerd als index hebben we kennis over de trends maar onvoldoende in de dichtheid. Een analyse van de dichtheid per terrein zou meer inzicht kunnen verschaffen in de mogelijkheden van herstel van de konijnenpopulaties.

In een tweede presentatie vertelde Marijke Drees (ditmaal als gastmedewerker van de Universiteit Groningen) over een verplaatsingsexperiment: dieren werden vanuit een af te breken eiland verplaatst naar het Zwanenwater. De verplaatste dieren werden de eerste weken intensief gevolgd, wat kennis opleverde over vestigingspatronen. Zo werden kunstburchten al na een of enkele

dagen verlaten, en waren de konijnen verrassend flexibel in het gebruik van verschillende bestaande burchten. De aanwezigheid van kunstmatige of bestaande burchten lijkt een belangrijke factor in het succes van dergelijke verplaatsingsprojecten.

Ranjana Van Dijk (Universiteit Utrecht) gaf een overzicht van geschiedenis, ziektebeeld en voorkomen van myxomatose en RHD. Tegen myxomatose is een afweer ontwikkeld en lopend onderzoek van Van Dijk moet uitwijzen of dat ook voor RHD geldt. Mogelijke manieren waarop de schadelijke invloed van RHD op wilde populaties kan verminderen zijn individuele vaccinatie (praktisch niet haalbaar), natuurlijke opbouw van populatie immuniteit en recombinante vaccins (nog in ontwikkeling).

Johan Huber (KNJV) besprak de juridische en praktische aspecten van jacht en schadebestrijding. Buiten de jachtijd is het beheer van het konijn in het kader van schadebestrijding geregeld in de Flora- en faunawet. Jacht gebeurt met het geweer, fretten en jachtvogels. Nadat sinds de jaren '80 de populatie met 80% was afgenomen, zijn de afschotcijfers nu stabiel. Dit wijst erop dat het virus zijn greep op de populatie zal gaan verliezen en het populatieherstel zal beginnen.

Hoewel het konijn misschien wel het meest bestudeerde wilde zoogdier ter wereld is, is er nog onvoldoende inzicht in de populatiedynamiek in Nederland en de factoren (voedsel, myxomatose en RHD) die deze beïnvloeden. Hopelijk kan het lopend onderzoek - bij Zoogdierverseniging VZZ en de universiteiten van Wageningen en Groningen - hierin meer duidelijkheid verschaffen.

Jasja Dekker

**Resource Ecology Group, Wageningen
Universiteit**

jasja.dekker@vzz.nl